

SZOKOLAY SÁNDOR

Kodály, a kultúrateremtő

Ifjabb generációhoz tartozó kollégáim mondogatták rólam jó adag malíciával: Szokolay magyarkodik meg folyton kodálykodik. Megátalkodott vénember lennék, vagy csak az alkalom kényszerít, de újra kodálykodni fogok. Félrerakva a tréfát megvallhatjuk, a kultúrateremtő Kodály Zoltán lebírta a megállíthatatlan időt, amely minden nappal értékesebbé teszi életművét! Nem cifrázom, mert közismert a drága tanár úr szűkszavúsága. *Két* szó csak olyan kivételes esetben hagyta el száját, ha *egy* nem volt elég mondandója közlésére. Ilyen „kivételes alkalom” volt, amikor azt mondta: „zene nélkül nincs teljes ember”.

A buzgó muzsikus utódok, köztük magam is közhellyé koptattuk a gondolatot. Jelszavunk volt az elmúlt évtizedekben, amikor egyre inkább szembesülnünk kellett azzal a riasztó jelenséggel, hogy az oktatáspolitikai csaknem zene nélkül képzelel el az ifjúság nevelését. A *teljes emberré nevelés* koncepciójáról meg már szó sem esett. A XXI. század hajnalán pedig bekövetkezett a gyalázat: Kodály neve nem szerepelt a nemzeti alaptanterv zenei neveléséről szóló fejezetében. Megkockáztatom a kijelentést, nevével nem csak a zenei nevelést kellett volna fémjelezni.

Kodály pedagógiája, élete, személyes példája olyan *szegletkő*, amelyre generációk általános nevelését, oktatását, képzését építhetnénk. Feltételes módon, sajnos. Zeneszerzői életműve világszerte diadalútját járja, de pedagógiai, ember- és nemzetnevelő életművét a XX. században felejtettük. Pedig jelenünkben a kiművelt emberfő, a teljes életet élő ember egyre égetőbben hiányzik. Nem csak hazánkban, hanem civilizáció-szerte. Hogy korszerű is legyenek: globális betegségről van szó.

Nem lehet elmélekedésem feladata a jelenség alapos elemzése, az okok és okozatok összefüggéseinek taglálása. Mégis nehéz megállnom, hogy ne kárhoztassam néhány keresetlen szóval a modern kor egyik vívmányát, „a kételkedés és tagadás szellemét”, ami vitathatatlanul fontos, szükséges, de ne legyen egyedüli, domináns. Tagadni, nemet mondani az óvodás is tud. Fakultáció, specializálódás... Apró és még apróbb mikrorészletekben tökéletesítjük magunkat. Nem is baj ez, ha közben még látjuk a fától az erdőt. Aki csak egy vékony

szeletet vizsgál a teremtett világból, bizonyára sok érdekeset tapasztal, de legalább annyit el is mulaszt. Mi tagadás, a szakbarbárság, szakmai „együgyűség”, egyoldalú szemlélődés tőlem sem idegen. Mégis gyengémmel együtt állandóan jelen van bennem az igény a fejlődésre, a megújulásra, a tisztulásra. Az az érzésem, hogy ez csak részben velünk született adottság. Ezt az igényt mi Kodálytól tanultuk. Tarhosi éveimtől a mester haláláig két csodálatos évtized adatott, hogy követőjévé váljak és az is maradjak.

Mi, a Kodály-tanítványok életfogytiglan tanulásra ítéltünk! Nehéz manapság érzékelteni, mit jelentett az ötvenes évek elején a Zeneakadémiára kerülő fiatalnak az, hogy ott nem csak zenére tanították. Kodály vallotta, hirdette, hogy test, szellem és lélek egymástól elválaszthatatlan, együtt alkotják az embert, egyiket sem hanyagolhatjuk el a másik rovására. Ő maga rendszeresen úszott, sétált a hegyekben. Nagy kitüntetés volt, ha valaki sétájára elkísérhette. Ott aztán a kemény sziklamászás mellett szó esett olyan dolgokról is, amilyenekről a főiskolán nem, mivel ott a falnak is füle volt. Az iskolákba a színvonalas, élményt adó énekórákon kívül tornatermet és uszodát is álmodott. A magas színvonalú, elsősorban humán irányultságú oktatást alapkövetelménynek tartotta. A latin, sőt az ógörög nyelv tanulmányozását sem sorolta a luxus kategóriájába. A modern idegen nyelvek ismeretében nem ismert tréfát. Csak az maradhatott meg a közelében, aki megfelelt a hihetetlenül magasra állított mércének, és hajlandó volt kapott táalentumaival a legjobban gazdálkodni. Szigorú szeretete elvárások, követelések, bírálatok halmazának látszhat egy mai liberális szellemű iskolában. Saját évtizedes pedagógiai tevékenységem távlatából visszatekintve nem kétséges, hogy amit tett, jól tette. Tőle tanulhatunk a legtöbbet.

A kodályi életmód, oktatás, nevelés, – enyhén szólva – nem harmonizált a kor kultúrpolitikájával. „Pártunk és kormányunk” érezte nemtetszését, de mesterünket ez sem akadályozhatta abban, hogy szellemi és testi fejlődésünk alakítása mellett lelkünket is megérintse. A hajdani bencés diákról mindenki tudta, hogy gyakorló katolikus. Szakrális művei az életmű legfényesebb ékkövei. Nádasai Alfonz nemcsak azért kereste fel rendszeresen, hogy görög és latin szövegeket tanulmányozva a klasszika filológia területén kalandozzanak. Alfonz atya éveken át gyóntatója, hitbéli vezetője volt Kodálynak. Ez a tüneményes bencés szerzetes, közkeletűbb nevén Fonzi bácsi e találkozásokat naplójában örökítette meg, amely nem sokkal halála előtt *Mire emlékezett Kodály* címmel könyv formájában is megjelent. Különös örömet, kicsit lelki elégté-

A KÓTA által rendezett VI. Magyar Nemzetközi Konferencia–Kodály Hét nyitóelőadásaként elhangzott 2007. március 2-án a Magyar Kultúra Alapítvány Színházában Budapesten.

telt jelentett nekem e könyv olvasása. Kodály lelkének legbelső titkairól még Emma asszonnyal sem beszélt. Természetesen sejtettem, hogy sziklaszilárd erkölcsének, kifogástalan etikájának alapja a Könyvek Könyve. A szakrális művek sem azért születtek, mert a komponista irodalmilag értékesnek, dramaturgiailag alkalmasnak talált bizonyos bibliai vagy egyéb szövegeket. Saját lelki épülését, előadóinak és hallgatóinak spirituális tanítását szolgálták ezek a zenék. Lapozzuk csak végig például a *Jézus és a kufárok*at, bizony hittanóra (is) az a javából, némi zeneelmélettel vegyítve, remekművé ötvözve. S ezen is túllépett azzal, hogy a „templomtisztítás” szimbolikus imperatívusszá vált. Ezt Arany János-i kifejezéssel, (hogy „gondolta a fene”) senki sem „érthette félre”.

Bevallom, ez az a pont, ahol először igyekeztem zeneszerzőként a mester nyomába merészkedni...Életem egyik legnagyobb ajándékának tekintem, hogy már a hatvanas években szakrális művek képezték munkásságom legmarkánsabb vonulatát. Talán megbocsátják nekem az égiek, ha ezek a darabok azonkívül, hogy mélyseges belső meggyőződésből fakadtak, ürügynóták lettek, és illegális hittanórák célját is szolgálták. A kórusokban éneklő ifjak–vének lelkülete fogékony volt az efféle üzenetre. Boldogító tapasztalatot jelentett, hogy a közönségé is. Még operaszínpadot is templommá próbáltam olykor varázsolni. Nem sorolom, terjesztettem a „mételyt”, ahol tehettem, ahogy az Írás mondja „alkalmas és alkalmatlan időben”.

Ideje szót ejteni a művészet tisztaságáról. Szerénytelenül Dantéra szoktam hivatkozni, aki a pokol mélyseges bugyraiba pakolta ellenségeit. Kodály sem tudott ellenállni a kísértésnek. *Zrínyi szózatában*, az ötvenes évek elején így üzent: „Ne bánts a magyart!” Értő fülekre talált. A bemutató közönsége olyan vastapsban részesítette a szerzőt és az előadókat, amilyent azóta keveset hallottam. Mivel azonban, mint említettem, a Zeneakadémián a falnak is füle volt, a „fehér házban” is vették az üzenetet. A mű indexre került, évtizedekig nem volt szabad előadni. A művész, kivált a magamfajta, aki nem szívesen lakik elefántcsont toronyban, nem tudja kivonni magát a kor és a környezet hatása alól. Ha az alkotás értékes, maradandó, a hátsó gondolat bocsánatos bűn, ha pedig nem, hát Istenem, a süllyesztőbe sok minden belefér.

Manapság már legendaként emlegetjük, hogy mi inspirálta Kodály felbecsülhetetlen értékű népzene gyűjtő tudományos munkáját. Kiránduló diáklányok énekeltek egy idétlen slágerért. A mester úgy érezte, az ifjúság nem mérgezhető zenei selejttel. A huszadik század szenzációs tudományos akciója vette ekkor

kezdetét. A fél ország megmozdult, tudósok, diákok vidéki tanítók tudták magukénak az ügyet. A „közlők”, az egyszerű falusi emberek, a nép érezte magát megszólítva, kitüntetve. (Akadémista koromban még nekem is jutott Észak-Magyarországon egy kis gyűjteni való. Felejthetetlen volt.) A Tudományos Akadémián a Népzenei Csoport még ma is dolgozik az irdatlan anyag rendszerezésén. Ennél nagyszerűbb, tisztább tudományos tevékenységet elképzelni sem tudok. És hogyan, hogyan sem: ez is Kodály nevéhez fűződik. Az abszurd meg az, hogy az egészet a *Schneider Fánin*ak köszönhetjük. Ha Kodálynak mai diákokat kellene néhány percig hallgatnia akár zenében, akár prózában, azt valószínűleg nem élné túl. De képtelenséget beszéllek: Kodály halhatatlan, a XXI. század zenéje s hajmeresztő köznyelve sem árthat neki.

Ideidéztem szellemét. S miért tettem? Mert meggyőződés, hogy tanítása, intelmei az új évezred számára is érvényesek. Pedagógiája, életfilozófiája aktuális, korszerű, előrevivő! Maradandó értéket hagyott ránk. Jól felfogott *érdekünk*, hogy veszni ne hagyjuk. Ha esetleg valaki jobbat, okosabbat tud, majd akkor társaloghatalunk. Addig azonban *őrizzük, óvjuk, amink van*, ami már réges-rég a miénk. *Az ilyen örökség kötelez, talentum, amivel majd el kell számolnunk.*

A test, szellem és lélek karbantartása evidencia. Mégis egyre több a kóla-csipsz-tv-függő, túlsúlyos gyerek, a fitnessz és a diszko között ingázó fiatal, a rizikofaktor-halmozó felnőtt, a depressziós nyugdíjas, a drog, az alkohol, a szex-biznisz „jóvoltából” a társadalom perifériájára került nyomorult. Az emberiség örök törvénykönyve és etikai kódexe – hála a két kötélnél – évezredek óta rendelkezésünkre áll. A mammon-hitűek azonban inkább a BTK és a PTK paragrafusait és szankcióit tanulmányozzák, hogy tevékenységük törvénytörő legyen, a kötélnél felénk sugárzó morál, etika nem sokat zavarja őket.

Lehet-e tiszta a művészet? *Lehet bizony!* Nézzék csak meg, mit tett Szabó Dénes karnagy, énektanár egy nyíregyházi iskolában. Világraszóló kórus-kultúrát teremtett a semmiből, illetve dehogy a semmiből, a saját tehetségéből, munkájából egy sereg remek kölyökkel. Éves költségvetésük kisebb, mint egy „médiaszár” havi bevétele.

Kodály legszebb álmait váltotta valóra, ugyanúgy, mint ifj. Sapszon Ferenc Magyar Kórus Iskolája. Élnek is, amiben hisznek! Nemcsak sejtik, értik-érik is, hogy miről énekelnek! Áru lett a tudomány, fizesse meg, akinek szüksége van rá. Ám a Bartók, Kodály és munkatársaik által összegyűjtött, rendszerezett kincsesbánya mindenkinek ingyen, bérmentve rendelkezésére áll. Él-

nek is vele a táncházak. Sebestyén Márta meg sem állt a Carnegie Hallig, és mit tesz Isten meg a tehetség, a világot nem csak érdekli, de gyönyörködteti, megbabonázza a magyar népzene. Pesszimizmusra hajló barátaim, látták-e Tímár Sándor és Böske „csillagszemű” gyerekeit dalolni-táncolni? Megfigyelésre ajánlom nemcsak virtuóz lábukat, hanem ragyogó tiszta arcukat is. Csillagszemükből süt a boldogság.

Nem kerülhetem meg a kérdést, mit tegyünk? Vagy legyenek konzekvens, és kérdezzem úgy, mit tanácsolna Kodály? Azt elsősorban, hogy figyeljünk az okosabbra, vállaljuk, becsüljük példaképeinket. Nincsenek kevesen. Értékeljük és engedjük dolgozni a tehetségeket. Sokan vannak, szerencsénkre. Igazi értékeinkre kíváncsi a világ.

Rengeteg az értékes portéka, ne a cselédlépcsőn csempésszük Európába, vigyük büszkén a főbejáraton át, és ne legyünk túlságosan meglepve, ha megköszönik. Hogy nincs még itt a Kánaán, sok a baj, rengeteg a tennivaló? Hogyne volna! „Szabad sírni a Kárpátok alatt?” Szabad hát, de nem érdemes. A tennivaló ránk vár. Segíts magadon, az Isten is megsegít. Jó, ha együtt vagyunk, és megbeszéljük közös dolgaikat, a cél közös. A magányos harcos nem lehet sikeres. Különbözőek vagyunk. Nincs és ne is legyen köztünk teljes nézetazonosság. Végezze mindenki a feladatát kodályos maximalizmussal. Valami ilyesmit üzen a tanár úr az évezred hajnalán, öregem is hálás tanítványa által. Pál apostol szerint summázva: „...de te maradj meg azokban, amiket tanultál és amik reád bízottak, tudván, kitől tanultad, hogy tökéletes legyen az Isten embere, minden jó cselekedetre felkészített.”

Napjainkban kivételes zenei géniuszok jubileumai sorjáznak a kalendáriumban. Szép kötelesség az emlékezés. Mozart 250. születésnapja, Schumann halálának 150. évfordulója a kettős Bartók-jubileum nyomában, és most kezdődik kettős Kodály-ünnepünk!

Mozart születésnapjának hetében Bécsben, a Koncerthausban hallgathattam muzsikáját. A hely szelleme és a közreműködő művészek, (köztük zongorista fiam) rendkívüli élményt jelentettek. Könnyű volt hangolódni. Ausztriában szinte minden Mozarról szólt. Óriásplakátok százai, kirakatok, pompás rendezvények. Szinte túlzás, gondoltam, hogy a savanyú szőlő ne rontsa a szép ünnepet. Néhány héttel később, farsang végén, az éjszakában Salzburgon átutazva különös társaság vont magára az álmos utasok figyelmét. Egy tucat illuminált maskara, parókásan Mozartnak öltözve és maszkírozva „szórakozott” – mint magyar kortársaik a vesztes futballmeccs után. Elborzadtam. Ez is a jubileum hordaléka: üzlet és cirkusz. Annak idején, a Bartók-cen-

tenárium évében nálunk is nagy volt az igyekezet. Még a legújabb bankjegyre is a zeneszerző portréja került. Nyáron Bartók jegyében tartották a Kecskeméti Népzenei Találkozót. Magam is vendége voltam a rendezvénynek ifj. Bartók Bélával együtt. Egy tv-stáb javaslatára elvegyültünk a sokadalomban, ők pedig várták, hogy felismerjenek bennünket... Nem ismertek fel. A riporter provokáló kérdésére az egyik atyafi megszólalt: az a soványabbik nagyon hasonlít az ezerforintosra... Íme, egy hazai jubileum hordaléka. Nem sorolom, csak felvillantottam a példákat.

Kinek van szüksége a jubileumokra, az ünneplőnek, vagy az ünnepeltnek? Nyilván nekünk, az *utódoknak*. A géniuszok életműve kész! A Teremtő és az Alkotó kincseket hagyományoz az utókorra. Mi pedig megpróbáljuk hálánkat évfordulókra időzíteni. Kiábrándító törekvés. Az átlagember – aki valószínű, egyetlen Mozart-, Kodály-, Bartók- vagy Schumann-művet sem ismer, még hírből sem –, legfeljebb azt jegyzi meg, hogy mennyit áldoz az ünnepre a költségvetés az ő adóforintjaiból. Meg esetleg azt, hogy a várható profit mekkora lesz, és kinek a zsebébe kerül.

A teremtő Isten egyeseket talentummal áld – vagy ver? – meg, alkotásra készletti kiválasztottait. A géniuszok életműve *kincs, ami felbecsülhetetlen értékű!*

Az utókor feladata, hogy sáfárkodjék vele, méghozzá méltó módon, mert az örökséggel illik, sőt kötelező elszámolni...legalábbis a kultúraltabb országokban. Több sejtetéssel nem illene élnem, ugye? Mert mi végre is kaptuk a művészetet? Hogy szerves része legyen életünknek, hogy ellensúlyozza a mindennapit, a gyakorlatban hasznosíthatót, az elhasználható! Hogy mágikus erejével, varázslatával *emberré* tegye az embert. Merek banális lenni, igenis, hogy *boldogítson!*

Bartók és Kodály művészetét sohasem tudtam elválasztani egymástól. Két egymás mellett élő *óriásként* éltek meg a magyarság közös sorsát, de mindketten a saját talentumuk legegységibb útján! Két zsenit sem összekalapálni, sem szétválasztani nem szükséges! Sosem kíváncsiskodtam öncélúan, hogy most egy *bartókos Kodály-művet* vagy egy *kodályos Bartók-művet* hallgathatok, tán akad *bartókos Bartók-mű* is és *kodályos Kodály-mű* is éppen elég!

Bartók és Kodály, mióta ismerem zenéjüket, sohasem halványultak bennem. Hatásukra kezdtem foglalkozni Liszt zenéjének mélyebb megismerésével is. Sőt, ezáltal tárgult zenetörténeti érdeklődésem is. Egyre többször éreztem belső hálát a történelem nagyjai iránt, zenémben is „adóztam” Poulenc, Bach, Haydn, Kodály, Couperin emlékének.

Jelenünkről jobb nem beszélnem, mert nagyjainkat lassan nem érdemeljük meg. Németh László, akit korunk egyik legnagyobb jellemeként tisztellek, feltette azt a kérdést, mi lesz, ha ide hiába jönnek nagyjaink? Válasza az volt, majd elveszi őket tőlünk az emberiség! Nehogy így járjunk! Korunk vezetői magatartása egyre jobban fél a tudósoktól, a művészekről s a szellem nagy gondolkodóitól. A *klasszikusok* örök időkre veszélyesek lesznek?

A két géniusz a pentatóniában vélte megtalálni a nemzeti hangsort. A népdalgyűjtés legértékesebb kincse az ősi magyar népdaltípus. Ennek jellegzetes hangneme, a pentatónia nem valami őshazai idillt kínál, hanem a hangok közt feszülő belső építészeti rendet. A zene, amit Bartók és Kodály ebben a rendszerben alkotott, mély gyökerű, a magyar lélek nyelvén, sőt azon túlmutatva szól. Tiszta erővel árad, mint a fenyvesek ózon levegője. Olyan kikristályosodottan tud magyar maradni, hogy mégis mindig európai s egyetemes ötvözetű. Az aranymetszésről, (amely különben éppen a pentatónia hangköz-arányait is képviseli) Einstein kimondta: „Oly arány, mely a Rossz létrejöttét megnehezíti, a Jóét pedig megkönnyíti.” Nekünk tehát *ősi hangsorunk* olyan kincset adott, amelyben a *természet-titkai* is rejtve vannak, s az arányok nem csupán az úgynevezett *modern zene* konstrukcióit képviselik. Lám, nem véletlen a két géniusz többször hangoztatott vallomása: „Mi a Természet törvényei nyomán alkotunk.” Összecseng Bartók és Kodály élete, s nem méltó hozzánk, ha két zsenit „so-kallunk” egy évszázadban.

A művészi oktatás katasztrófális helyzetéről nem szólnom vétkes hallgatás lenne. Évtizedek óta nehéz szívügyem ez a téma. *Nagyjaink műve még nem kész, a nemzet szellemében kell elkészülnie* című oldalas vezércikknyi írással pereltem már a hatvanas években. Fiatal hittel és hevülettel ágáltam...és reménykedtem. Az 1978-ban megalakult Magyar Kodály Társaságban is kötelességemnek éreztem a küzdést, ahol már többen összefogtunk. 1985-ben baljós előjeleket tapasztaltunk, ekkor született meg a Társaság nyílt levele. Ennek első mondatát idézem (az Élet és Irodalomból): „A Kodály szellemi hagyatékán örködő Magyar Kodály Társaság mélyszégyen aggodalommal látja, hogy komoly veszély fenyegeti a művészi muzsikát.” Az akkori állapot mai távlatból nézve idillinek látszik. Napjainkra húsz esztendő előtti, csüggedést nem ismerő küzdelmeink ellenére kultúrkatasztrófa körvonalai vetítődnek elénk. Mesterünknek igaza volt, amikor azt mondta, „a magyar zene újjáépítői csak fél kézzel dolgozhattak. Fél kezükkel állandó védekező harcot kellett viselniök.”

Nehéz lenne eldönteni, hol hibáztunk, melyik „fél kezünk” volt gyenge, pedig elszántságban nem volt hiány. Ami engem illet, igyekeztem mindent megtenni, szóban, írásban, magamra hozva a szakma megbélyegzését, miszerint Szokolay nyugtalanságot és elégedetlenséget szít!

Veszély fenyegeti az iskolákban a *heti egy énekórát*. A túlterhelt diákokon szeretnének könnyíteni, meg egyébként is, a gyerekek unják a komoly és a népzene. Isten őrizzen bármire is kényszeríteni őket, amihez nincs kedvük. De hová fog ez vezetni? Elnézést az abszurd kitérőért. A keserűség hangja szól belőlem.

Mert elkeserít nagyon, hogy az iskolán kívüli művészeti nevelésnek sem jár kímélet. Meg azon keveseknek sem, akik ilyen intézményben szeretnének szellemi többletbe jutni. A támogatás csökkentése miatt veszélybe kerültek a zeneiskolák. Hogyan kaphatja meg jogos szellemi jussát az a tehetséges gyerek, akinek szülei nem tudják megfizetni a magánórát? Úgy hírlik, hogy az illetékesek a könnyű műfajra vonatkozóan viszont nem ilyen szűkkeblűek. Pedig a szórakoztató műfaj fennállása óta arról híres, hogy fenntartja önmagát, nem is akárhogy. Mi lehet ennek a magyarázata? Nincs itt valami baj az esélyegyenlőséggel? A jelenlegi helyzet rémálomnak is rossz. Be kell látnom, az elmúlt évtizedek során szélmalom harcot vívtunk, szavunkat pusztába kiáltottuk. Ennek ellenére most sem tehetek mást.

A piaccgazdaság diktatúrája csak azt tekinti értéknek, *ami pénzért eladható*. A mi portékánk, meggyőződés, *aranyat ér*, de eladni nem lehet, csak átadni. Korunk kalmár szelleme ezért nem tud vele mit kezdeni. Kodály zseniális műve jut újra eszembe, a *Jézus és a kufárok*. Örökérvényű mondandója különös áthallással bír manapság. Feladatunk van, *a templomot meg kell tisztítani!* Dúdolom a remekművet és már nem is vagyok olyan reményvesztett: „...és kötélből ostort fonván kihajtá őket a templomból...” Én megöregedtem: másoknak kell e harcot tovább vinni! Én már csak magamban énekelem a fúga-témát: „...és kötélből ostort fonván!”... próbáljátok újra! Minél többen!

A magyar költészet és zene nagy közös műfaját Kodály kórusművészete teremtette meg, szinte a semmiből. Petőfi, Vörösmarty, Berzsenyi, Ady zenésítései hirdették és felerősítették a nemzeti költészetet, élesztették a nemzeti érzést. Kodály vokális alkotásában ötvöződött a hit és a hazaszeretet, történelmi szorultságunk, nemzeti küzdelmeink szüntelenül edző eredményeként. A *Psalmus Hungaricus* a magyar zenének egyszeri, sűrített pillanata. Kodály egész kórusművészete ezt a hatalmas tornyot körülvevő várerődítmény. A pályája csúcán lévő mester biztos kéz-

zel választotta ki és emelte maga mellé a tizenéves költőt, Weöres Sándort. Az *Öregek* című vers megzenésítése két művészet és két generáció összekarolása. Csillagóra a javából.

A művek belső rendje, építkezése, statikája magánügy. Az alkotó technikája, mives kezemunkája, az alkotás gyötrelme és gyönyörűsége műhelytitok. Cél a látható vagy hangzó csoda létrejötte, a gondolat, a bizonyíthatatlan valóság érzékeltetése. A bizonyítás a tudomány privilégiuma. A művészet érintéssel, elmélyítéssel átlényegítéssel hat, és Plutarchos szerint az ethoszt, az erkölcsi megerősödést szolgálja. Az sem baj, ha közérthetően. Kodályt idézem: „Egyszerűség, világosság még nem zárja ki a mélységet”. Sőt a legmélyebb művek sokszor a legvilágosabbak. A magyar ízlés mindig a lényegre keresi, s mindig idegenkedni fog olyan művektől, amelyek a belső ürességet bonyolult külsőségekkel takarják. A magyar nem szereti a ceremóniát, de megadja a formáját, módját mindennek. A gordiuszi csomót inkább szereti kettévágni, mint kibogozni.

Sokszor felteszem a kérdést magamnak: Mi is a magyar művészetünkben? A változó nagyvilággal mindenáron lépést tartanunk nem érdemes, mert sem nyelvünk, sem zenénk, sem magyar módon való gondolkodásunk nem hasonlítható más népekéhez. A kultúra más nemzeteknél is évszázadok alatt *érlelte* nemessé eredményeit, a közös gyökerek által. Nekünk semmi okunk sincs abba a tévedésbe esnünk, hogy Bartók és Kodály minden nemzeti sajátosságunkat ki-

aknázott volna. Németh László elveti a seszínű internacionalimus követését. Bartók és Kodály tette hazánkat zenei nagyhatalommá. Az általuk kijelölt utat a magunk módján kellene tovább járnunk. Kodály Zoltán jelentősége megnőtt! Valóban kultúrateremtő volt! A kultúrateremtés nem a „külön utat” keresi, hanem az „összeforrasztást”, a részgazságokkal szemben az ötvözés adja a kultúra megtartó erejét! Kodály olyan nagy összefoglaló alkotóművész volt, akinek élete palestrinai és bachi utakat járt végig... A saját stílusát a régiek értelmében vett „teljesség-igényével érlelte!” Műveinek avatott értői kompozícióit mélyebben megközelítve, „új értékre” letek (olyanra, ami a műben addig is „benne volt!”). Meggyőző pl. Kocsis Zoltán arról, hogy Kodály mindennek a végére járt. Nem nagyolt el semmit. Kidolgozottsága mérhetetlen gazdagságot tárt fel. Azt, aki nem figyel jobbra-balra, csak járja folyamatosan a maga útját, a felületes szemlélők nem tudják eléggé követni... Nekem Kodályban ez a legnagyobb örömöm: hogy nem magyarázta saját magát, hanem „írta!” Igazi alkotó, igazi poéta doctus volt! Zeneszerzői munkamódszerét csak a legnagyobbakéhoz tudom hasonlítani. „Perfekt zeneszerző” a javából. A többi erénye is „ettől” hiteles számomra! Nem figyelek az őt ért fanyalgásra, mert bizonyosságommá vált, hogy *műveiben* rejlik emberi nagyságának titka is! Azt ajánlom magamnak és másoknak is (ha nem késő!), kezdjenek el „*kodályibb életet*” élni! *Érdemes!*

Virágok vetélkedése (Móser Zoltán felvétele)